XVII a. datuojamais radiniais. Įžemis šiuose plotuose nepasiektas.

2017 m. detaliųjų tyrimų duomenimis, Pylimo g. 47 / Gėlių g. 2 ir Pylimo g. 49 sklypuose tirtose vietose kultūrinis sluoksnis pradėjo formuotis nuo XVI a. pabaigos – XVII a. Pylimo gatvėje aptikti sluoksniai sietini su šioje vietoje buvusiu gynybiniu grioviu bei vėliau jo vietoje įrengtos gatvės eksploatacija. Iš viso tyrimų metu surinkti 499 radiniai, jie perduoti LNM.

Pylimo St. 47 / Gėlių St. 2

In 2017, an excavation was conducted at utility line installation sites at Pylimo St. 47 / Gėlių St. 2, Vilnius. Eight areas (a total of 69.63 m^2) were excavated down to the planned depth (Fig. 1). Layers connected with the formation of the carriageway and the street's use were recorded at a depth of 1.2–1.4 m in areas 1 and 2, below them (at a depth of 1.2–3 m) black peaty soil and brownish sand layers with abundant organic material, animal bones, and sparse 16th-17th-century structural ceramics and household pottery were discovered. In the other excavated areas, layers formed in the 18th–19th centuries were recorded to a depth of 1.5–1.8 m and below them late 16th–17th-century cultural layers with finds (Figs. 2, 3). In areas 3 and 5, 17th-century stone paving was discovered at a depth of 1.8–2 m (Fig. 4) and in area 3 the remains of a 19th-century masonry wall.

Darius Kontrimas

Žygimantų gatvė 1

Dabartinis Žygimantų g. 1 sklypas (1 pav.) yra buvusio istorinio Puškarnios (Totorių Lukiškių) priemiesčio ir Radvilų dvaro teritorijos dalis. Šiame priemiestyje nuo Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto laikų buvo apgyvendinti totoriai (apie 1394–1397 m.). Puškarnios dalis, buvusi palei Neries upę, XV a. pabaigoje atiteko Radviloms. Manoma, kad panašiu metu, apie 1506 m., pastatyta ir rezidencinė Radvilų pilis–rūmai. Jie buvo trijų aukštų. Taip pat turėjo aptvarinę sieną su kampiniais bokštais bei ūkiniais pastatais, kurie matomi J. G. M. Fiurstenhofo 1737–1740 m. Vilniaus plane. Į R nuo šių rūmų plytėjo itališko stiliaus sodas su obelų ir vyšnių alėjomis. Jo centre buvo 4 tvenkiniai. Apie 1705 m. rūmai sudegė, jie neatstatyti, dėl to bėgant metams sunyko. Rezidencijos ir sodo teritorijoje po truputį pradėti statyti nedideli mediniai dvareliai ir kiti pastatai. XIX a. I pusėje rūmų mūrai buvo išparduoti kaip statybinė medžiaga (Drėma V., *Dingęs Vilnius*, V., 1991, p. 155–158). XIX a. šios Puškarnios priemiesčio dalies reljefas pasikeitė. Buvo užpilti Radvilų rūmų sodo tvenkiniai. Be to, Neries pakrantė per kelis kartus buvo gerokai paaukštinta atvežtiniu gruntu ir statybinėmis šiukšlėmis. 1737 m. Fiurstenhofo plane tirtame sklype matomi 4 tvenkiniai. PR dalyje buvę du 40x20 m dydžio tvenkiniai, kiti du – 25–30x20 m dydžio. Minėti tvenkiniai apytiksliai turėję būti perkasų 2–4, 7, 8 vietoje. Į Š, ŠV nuo perkasų 3 ir 4 šiame plane nurodoma buvusio parko vieta, jo prieigos. 1808 m. plane (2 pav.) tirtame sklype matomi jau kitokio išplanavimo, protakomis sujungti 100x40 m, 35x15 m, 50x40 m ir 40x20 m dydžio tvenkiniai. Šurfų 7, 8 ir 15 vietoje šiame plane nurodomas 20x10 m dydžio, tikėtina, medinis pastatas. Panašūs pastatai matomi ir perkasų 1, 6, 7 ir 9 vietose.

2017 m. tirtame sklype žvalgomuosius tyrimus 2012 m. atliko R. Šmigelskas (*ATL 2012 metais*, 2013, p. 519–520). Ištyrus 8 šurfus fiksuotas 3,2–5 m storio kultūrinis sluoksnis. Viršutinėse šurfų dalyse tirtos iki 2 m storio XIX–XX a. supiltos griuvenos, tikriausiai atvežtos iš kurios nors Vilniaus miesto vietos. Giliau tirtas

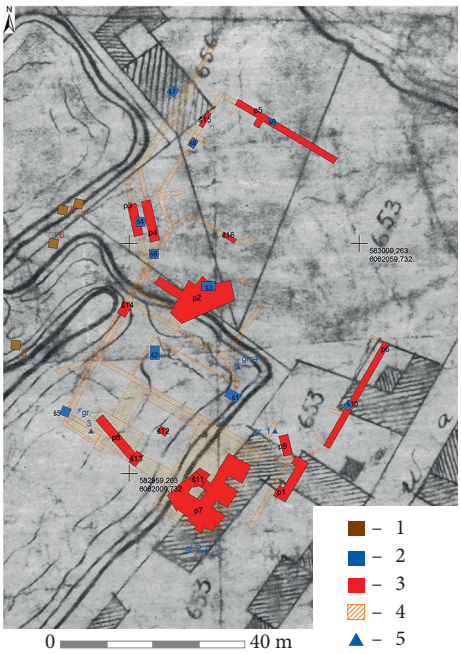

1 pav. Tyrimų vietos suvestinis planas: 1 – 2017 m. žvalgomųjų tyrimų vietos; 2 – 2017 m. detaliųjų tyrimų plotai; 3 – 2017 m. žvalgyti plotai; 4 – 2012 m. tyrimų vietos; 5 – geologinių gręžinių vietos. D. Kontrimo brėž.

Fig. 1. A synoptic plan of the investigated site: 1 – locations evaluated in 2017; 2 – areas excavated in 2017; 3 – areas surveyed in 2017; 4 – areas investigated in 2012; 5 – geological borehole sites.

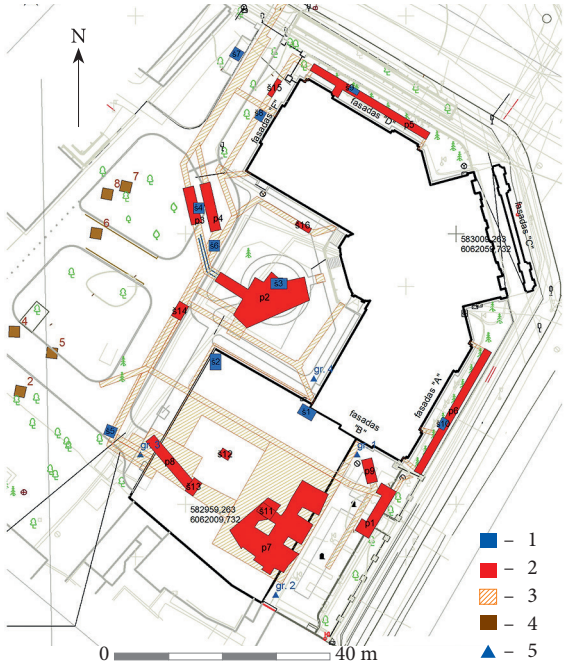

2 pav. Tyrimų vieta 1808 m. Vilniaus miesto plane: 1 – 2012 m. tyrimų vietos; 2 – 2017 m. žvalgomųjų tyrimų plotai; 3 – 2017 m. detaliųjų tyrimų plotai; 4 – 2017 m. žvalgyti plotai; 5 – geologinių gręžinių vietos. D. Kontrimo brėž.

Fig. 2. The investigation site in the 1808 plan of the city of Vilnius: 1 – locations investigated in 2012; 2 – areas evaluated in 2017; 3 – areas excavated in 2017; 4 – areas surveyed in 2017; 5 – geological borehole sites.

0,4–1,2 m storio juodos durpingos žemės sluoksnis su XVII–XVIII a. radiniais. Giliau tirti uždurpėję sluoksniai. Aptikta dirbinių iš odos fragmentų, XVII–XVIII a. datuojamų medinių konstrukcijų.

2017 m. suplanuota įrengti naujus inžinerinius tinklus Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos pastato Žygimantų g. 1 kieme ir aplinkoje. Suprojektuotų inžinerinių tinklų vietose atlikti žvalgomieji tyrimai, ištirtas 41,8 m² plotas (10 šurfų). Atlikus žvalgomuosius tyrimus nustatytos preliminarios vietos, kur yra išlikę archeologiškai vertingi kultūrinio sluoksnio horizontai. Tokiose vietose 2017 m. birželio–lapkričio mėnesiais atlikti detalieji tyrimai, o likusiose vykdyti žvalgymai. Detaliųjų tyrimų metu ištirtos 9 perkasos ir 6 šurfai (415 m²). Iš viso 2017 m. ištirtas 456,8 m² bendras plotas, žvalgytas 910 m² plotas.

2017 m. tyrimų metu nustatyta, kad XVI–XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontai geriausiai išlikę sklypo centrinėje ir PR dalyse (perkasos 1, 2, 9). Perkasos 2 P dalyje 1,9–2,1 m gylyje nuo esamo paviršiaus (H_{abs} 88,80–89,60 m) fiksuota XVIII–XIX a. pradžioje buvu-

sio tvenkinio Š kranto linija-latakas, įrengtas iš įvairaus dydžio lauko akmenų (Š kraštas) ir pušinių rąstų rentinio (P kraštas). 1,8–2,2 m gylyje nuo paviršiaus perkasos Š dalyje fiksuotas 0,5–1,2 m storio XVI a. II pusės – XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontas. Apatinė šio horizonto dalis neintensyvi. Perkasos Š dalyje 1,8–2 m gylyje nuo esamo paviršiaus (H_{abs} 90,00–90,30 m) buvo atidengta XVII a. pastato dalis ir jo aplinka (grindinys su lataku, krosnies fragmentai, girnapusės dalis). Atidengta pastato dalis yra 5x3 m dydžio. Įžemis – pilkšvas šlynas perkasos vietoje pasiektas 2,7–3 m gylyje. Perkasoje 9, 1,2–1,3 m gylyje nuo esamo paviršiaus fiksuotas 40–50 cm storio XVIII–XIX a. kultūrinio sluoksnio horizontas su grindinio fragmentais. 1,7–1,9 m gylyje nuo esamo paviršiaus buvo 30–50 cm storio XVI–XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontas. Įžemis – pilkšvas šlynas – pasiektas 2,3–2,5 m gylyje nuo esamo paviršiaus.

Tirtose perkasose 5 ir 6 XVI–XVII a. horizontai jau ne tokie intensyvūs. ***Perkasoje 5***, 1,2–1,5 m gylyje buvo 20–40 cm storio XVI–XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontas su šio laikotarpio radiniais (buitinės keramikos šukėmis, koklių fragmentais, gyvūnų kaulais, metaliniais dirbiniais). Perkasos centrinėje ir R dalyse 1,3–1,4 m gylyje nuo esamo paviršiaus fiksuoti XVIII a. grindinio fragmentai. Perkasos centrinėje dalyje 1,5 m gylyje nuo esamo paviršiaus aptikta XVII a. datuoto (architektūriškai atkastus mūrus įvertino architektūros ekspertas Robertas Zilinskas) pastato mūrinio pamato dalis. Įžemis – gelsvas, rusvas smėlis – pasiektas 1,6–2 m gylyje nuo esamo paviršiaus. Įžemio horizonte fiksuoti 9 įgilinti objektai. Šiuose objektuose aptikti radiniai gana fragmentiški. Objektai datuoti XVI a. II puse – XVII a. Vienas objektas datuotas XIV–XV a. – jame rastos dvi šiam laikotarpiui priskiriamos puodų šukės (3 pav.).

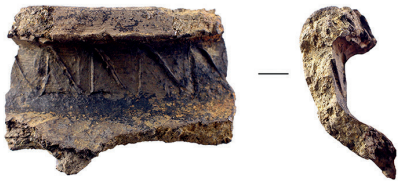

0 2 cm

3 pav. XIV–XV a. žiesto puodo pakraštėlis. D. Kontrimo nuotr.

Fig. 3. The rim of a 14th–15th-century hand thrown pot.

0 10 m

4 pav. Žiesta lėkštė iš perkasos 7. D. Kontrimo nuotr.

Fig. 4. A hand thrown plate from trench 7.

Perkasoje 6, 1,3–1,5 m gylyje nuo esamo paviršiaus fiksuotas XVIII–XIX a. kultūrinio sluoksnio horizontas su grindinių fragmentais, buvusių pastatų liekanomis. 1,7–1,8 m gylyje nuo esamo paviršiaus buvo 30–70 cm storio XVI a. II pusės – XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontas, kuris intensyviausias ir storiausias perkasos P dalyje. Likusiose tirtose vietose ankstyvesni kultūrinio sluoksnio horizontai išlikę gana fragmentiškai – jie apardyti kasant, performuojant ir užkasant tvenkinius XVIII–XIX a. bei XX a. įrengiant inžinerinius tinklus, statant bibliotekos pastatus. XVI–XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontai yra 10–60 cm storio.

Perkasos 3 P dalyje, 2–2,2 m gylyje nuo paviršiaus (H_{abs} 88,75–89,35 m) atidengta XVIII–XIX a. buvusio tvenkinio kranto linijos nuogrinda iš įvairaus dydžio lauko akmenų.

Įžemis – pilkšvas šlynas perkasos P dalyje pasiektas 2,3–2,4 m gylyje nuo esamo paviršiaus. ***Perkasoje 4***, 2–2,5 m gylyje nuo esamo paviršiaus (H_{abs} 88,60–89,80 m) taip pat atidengta XVIII–XIX a. buvusio tvenkinio kranto linijos nuogrinda. Įžemis – pilkšvas šlynas perkasos vietoje pasiektas 2–3,3 m gylyje nuo esamo paviršiaus. Perkasos P dalyje, 2,7–2,8 m gylyje nuo esamo paviršiaus buvo atidengtas senasis vandentiekis – pušinis vamzdis, preliminariai datuojamas XVI–XVII a. ir galbūt sietinas su Radvilų rūmų vandentiekio sistema.

Perkasos 7 R dalyje, H_{abs} 89,70–90,00 m buvo atidengta XIX a. pradžios mūrinio pastato dalis. Greta pastato išorinės dalies aptikta buvusios medinės tvoros fragmentų. Išlikusi pastato dalis yra 7x3,5–4,3 m dydžio. Pastato vidinėje dalyje, H_{abs} 89,20–89,40 m gylyje atidengta 3x1,5 m medinės struktūros – statinio dalis su greta buvusiais poliais. Šios struktūros vidinėje dalyje rasta daug XVI–XVII a. žiestų puodų šukių (4 pav.). Perkasos V dalyje, H_{abs} 88,90–89,60 m atkasta XVIII–XIX a. buvusio tvenkinio kranto linija – nuogrinda iš įvairaus dydžio akmenų ir pušinių rąstų. Išlikusi kranto linijos dalis yra 17 m ilgio.

Didžiojoje žvalgytų plotų dalyje fiksuotos buvusių tvenkinių vietos, kurios XIX a. užpiltos atvežtiniu gruntu, tikėtina, iš gretimų Vilniaus vietų. Atvežtinis gruntas – tai įvairių laikotarpių Vilniaus miesto kultūrinis sluoksnis. Šiame

0 5 cm

5 pav. Odinio bato dalis. D. Kontrimo nuotr.

Fig. 5. Part of a leather shoe.

0 5 cm

6 pav. Apžiestas puodelis iš piltinio XIX a. sluoksnio. D. Kontrimo nuotr.

Fig. 6. A partly thrown cup from the 19th-century fill layer.

0 5 cm

7 pav. Karnizinis koklis. D. Kontrimo nuotr.

Fig. 7. A cornice stove tile (Gesimskachel).

grunte aptikta nemažai XVI–XIX a. radinių (buitinė keramika, kokliai, odos dirbiniai, numizmatinė medžiaga, metaliniai dirbiniai, gyvūnų kaulai ir panašiai) (5 pav.). Tikėtina, kad minimas gruntas buvo kasamas ir senesnių kapinynų vietose – tyrimų metu aptikta ir keletas pavienių žmogaus kaulų. Taip pat aptikti keli XIV–XV a. radiniai (6 pav.).

Tyrimų metu fiksuotos XVIII a. pabaigos – XIX a. pradžios struktūros dalinai atsispindi 1808 m. Vilniaus miesto plane. Perkasose 1, 6 ir 7, šurfuose 7, 8, 15 fiksuotos struktūros (pastatų liekanos), nors ir su tam tikra paklaida, tačiau atitinka plane vaizduojamą sklypo situaciją. Taip pat perkasose 2 ir 7 fiksuotos buvusių tvenkinių kranto linijos sutampa su 1808 m. plane pavaizduoto didžiojo tvenkinio ŠR ir PR kraštais. Archeologiniai tyrimai parodė, kad senojoje kartografinėje medžiagoje vaizduojama situacija nėra tiksli – perkasose 3 ir 4 aptikta buvusio tvenkinio kranto linija rodo, kad sklypo

ŠV dalies išplanavimas buvo kiek kitoks. Visi įgilinti objektai (1–10) fiksuoti sklypo Š dalyje. Objektai 1–9, datuoti XVI–XVII a., fiksuoti perkasoje 5. Ties Žygimantų gatve XVII–XIX a. kultūrinio sluoksnio horizontuose fiksuota 17 struktūrų. Struktūros 3, 5, 6, 14 – buvusių tvenkinių krantai (akmenų nuogrindos ir horizontalūs rąstai). Šios struktūros išsidėsčiusios istoriniuose planuose matomų tvenkinių pakraščiuose. Struktūros 4 ir 8 – XVII a. pastatų fragmentai, fiksuoti sklypo centrinėje ir Š dalyse. Struktūros 2, 7, 10, 16 – XVIII–XIX a. grindiniai, išlikę fragmentiškai ir išsidėstę sklypo Š ir R pakraščiuose. Struktūros 1, 9, 11, 18 – XIX a. pastatų fragmentai, taip pat išsidėstę sklypo Š ir R pakraščiuose. Pagal fiksuotų struktūrų išsidėstymą galima spręsti, kad XVII–XIX a. centrinė sklypo dalis, kur buvo tvenkiniai ir sodai, buvo neužstatyta. Tiek XVII a., tiek XIX a. pastatai stovėjo sklypo Š ir R pakraščiuose.

Didžiąją dalį aptiktų radinių sudaro žiestų glazūruotų ir neglazūruotų puodų šukės. Koklių fragmentų rasta palyginus nedaug. XVI–XVII a. tiek žiestų puodų, tiek koklių šukės yra gana fragmentiškos, aptikti tik keli sveikesni radiniai (7 pav.). Nesuardytuose kultūrinio sluoksnio horizontuose rasta ir nedaug gyvūnų kaulų, kurių didžiąją dalį sudaro naminių gyvūnų kaulai (avys, ožkos, galvijai) su kapojimo, pjaustymo žymėmis. Beveik visa numizmatinė medžiaga aptikta piltiniuose grunto sluoksniuose.

Tyrimų metu aptikti radiniai saugomi LNM.

Žygimantų St. 1

During a 2017 evaluation in the courtyard of the Wróblewski Library building of the Lithuanian Academy of Sciences at Žygimantų St. 1, Vilnius, and in its vicinity, ten test pits (41.8 m^2) were excavated. During the excavation, nine trenches and six test pits (415 m^2) were excavated, a grand total of 456.8 m^2. In addition, 910 m^2 were surveyed (Fig. 1). The earliest 16th–17th-century cultural layer horizons survived the best in the central and SE parts of the plot (trenches 1, 2, 9). In trenches 5 and 6 these horizons were already not as rich. In the rest of the excavated locations the cultural layer horizons from this period survived fairly fragmentally, having been disturbed by the digging, reshaping, and backfilling of ponds in the 18th–19th centuries. The 16th–17th-century cultural layer horizons are 10–60 cm thick. The majority of the finds consisted of glazed and unglazed sherds of hand thrown pots (Figs. 3, 4, 6). The sherds of 16th–17th-century both hand thrown pots and stove tiles are fairly fragmentary, only several more intact finds having been encountered (Fig. 7). A large quantity of 16th–19th-century finds (household pottery, stove tiles, leather artefacts, numismatic material, metal artefacts, and animal bones) were discovered in the fill soil (Fig. 5).

The late 18th–early 19th-century structures recorded during the investigation are partially reflected in the 1808 plan of the city of Vilnius (Fig. 2); structures (the remains of buildings) were recorded in trenches 1, 6, and 7 and in test pits 7, 8, and 15 and correspond, although with a certain degree of error, to the situation of the plot portrayed in the plan. The former pond contours recorded in trenches 2 and 7 coincide with the NE and SE edges of the large pond portrayed in the 1808 plan. The investigation showed that the situation portrayed in old cartographic material is not precise as the former pond's edge discovered in trenches 3 and 4 shows that the layout of the plot's NW part to have been somewhat different. Based on the arrangement of the recorded structures, it is possible to think that during the 17th–19th cen-

turies the plot's central part, where the ponds and orchards existed, had not been developed. The 17th–19th-century buildings stood on the plot's N and E edges.

Linas Kvizikevičius, Pavel Vutkin

Lukiškių aikštė bei gatvė

Visuomenės džiaugsmui 2017 m. lapkritį buvo baigta dvejus metus trukusi Lukiškių aikštės ir jos prieigų rekonstrukcija. Paskutiniuosius statybos darbus Š dalyje vykdė keletas įmonių, tad aikštėje dirbo dvi archeologų grupės – KVP (vadovas L. Kvizikevičius) ir IĮ „O. Fediajevo firma" specialistai (vadovė M. Žemantauskaitė; šių tyrimų rezultatus žr. p. 459–470). Pažymėtina, kad dažnu atveju dirbta greta (kartais netgi 2–5 m atstumu).

Pirmieji archeologiniai tyrimai Lukiškių aikštėje vykdyti 1992 m., vadovaujant K. Katalynui (*LIIR*, f. 1, b. 1957). Jų metu ištirta 10 šurfų ir viena perkasa – bendras 63,3 m² plotas, virš įžemio – žvyro, pasiekto 0,5–2,3 m gylyje, rasti XVI–XX a. sluoksniai su retais šio laiko radiniais. Panašūs rezultatai gauti 2004 (K. Katalynas – žr. *ATL 2004 metais*, 2006, p. 370) ir 2015 m. (S. Širvydaitė – žr. *ATL 2016 metais*, 2017, p. 367–371). Pradėjus Lukiškių aikštės rekonstrukciją 2016 m., vykdyti jos detalieji tyrimai (A. Vaitkuvienė – žr. p. 459–470).

Pradėjus Lukiškių gatvės (atkarpos tarp Vasario 16-osios bei J. Tumo-Vaižganto gatvių) rekonstrukcijos darbus, čia vykdyti žvalgymai, kurie išplėsti ir į Lukiškių aikštės Š dalį – joje buvo įrengiami ryšių, apšvietimo, vandentiekio tinklai, klojami nauji pėsčiųjų ir dviračių takai. 2017 m. čia ištirta 16 šurfų (iš viso 40,5 m²), dvi perkasos (iš viso 145 m²), žvalgytas apie 1500 m² dydžio plotas. Be to, dar apie 2500 m² dydžio plotas žvalgytas Lukiškių gatvės važiuojamojoje dalyje ir jos prieigose. Rekonstrukcijos metu senos dangos buvo keičiamos naujomis, todėl nukasti viršutiniai iki 40–50 cm storio sluoksniai. Po jais rasti XIX a. II pusės – XX a. pradžios ar net XX a. pabaigos sluoksniai. Lukiškių aikštės Š dalyje tirtuose šurfuose bei

1 pav. Aptiktos pastato liekanos. P. Vutkino nuotr.

Fig. 1. The discovered remains of a building.

